

MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

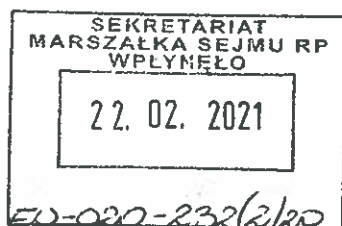
prof. TOMASZ GRODZKI

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L.dz. 8PS-WP.020.54.2021
Data wpływu 22.02.2021

Warszawa, dnia 19 lutego 2021 r.

BPS.DPS.030.1.2021

Szanowna Pani
Elżbieta WITEK
MARSZAŁEK SEJMU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Szanowna Pani Marszałek,

zgodnie z art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. mam zaszczyt przekazać Pani Marszałek podjętą przez Senat na 21. posiedzeniu w dniu 19 lutego 2021 r. uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wraz z projektem tej ustawy.

Jednocześnie pragnę poinformować, że Senat upoważnił pana senatora Kazimierza Ujazdowskiego do reprezentowania Senatu w dalszych pracach nad tym projektem.

Z poważaniem
Tomasz Grodzki.

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 19 lutego 2021 r.

w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Senat wnosi do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Jednocześnie upoważnia pana senatora Kazimierza Ujazdowskiego do reprezentowania Senatu w pracach nad projektem.

MARSZAŁEK SENATU

Tomasz GRODZKI

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

Art. 1. W ustawie z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1820) w art. 8:

1) w ust. 2a zdania pierwsze i drugie otrzymują brzmienie:

„Uprawnienia określone w ust. 1 przysługują również osobom, mieszkającym obecnie albo w chwili śmierci w Rzeczypospolitej Polskiej albo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w granicach z dnia 1 września 1939 r. poza obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, represjonowanym przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w granicach z dnia 1 września 1939 r., w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności. Żądanie odszkodowania i zadośćuczynienia należy zgłosić w sądzie okręgowym, w którego okręgu zamieszkuje osoba składająca żądanie, a jeżeli osoba składająca żądanie nie ma miejsca zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej – w Sądzie Okręgowym Warszawa-Praga w Warszawie; sąd ten jest właściwy do rozpoznania sprawy.”;

2) ust. 2b otrzymuje brzmienie:

„2b. Przez działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, o której mowa w ust. 2a, w odniesieniu do osób represjonowanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w granicach z dnia 1 września 1939 r. poza obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, należy rozumieć działalność w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r.”.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Projektowana ustawa ma na celu modyfikację przesłanek uprawniających do ubiegania się o odszkodowanie za poniesioną szkodę lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1820), w taki sposób, aby odszkodowanie lub zadośćuczynienie przysługiwało również w przypadku, gdy osoba represjonowana przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, mieszkała poza obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub zmarła poza tym terytorium.

Zgodnie z obowiązującym art. 8 ust. 2a ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego uprawnienie do ubiegania się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie przysługuje wyłącznie osobom mieszkającym obecnie bądź w chwili śmierci w Polsce, jeżeli były represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności.

W katalogu podmiotów uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie pominięto zatem osoby, których działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego rozpoczęła się na terytorium Polski, ale w efekcie zmiany granic kontynuowana była poza tym terytorium.

Projektowana nowelizacja zainspirowana została stanowiskiem Rzecznika Praw Obywatelskich, który zwrócił uwagę, że przesłanka domicylu, o której mowa w art. 8 ust. 2a ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w odniesieniu do osób, które zmarły w wyniku represji, np. na skutek wykonania wyroku orzekającego karę śmierci lub w trakcie odbywania kary w radzieckim więzieniu po dniu 5 lutego 1946 r. (data wejścia w życie umowy regulującej polsko-radziecką granicę państwową), może być uznana za kryterium, które w nieuzasadniony sposób różnicuje sytuację prawną podmiotów charakteryzujących się posiadaniem podobnej cechy relewantnej. W analizowanym

przypadku cechą tą jest fakt represjonowania przez organy radzieckie w czasie i miejscu określonym w art. 8 ust. 2a ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Aktualnie obowiązująca regulacja art. 8 ust. 2a ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego może zatem budzić wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przezeń prawa, a także zasady równości.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla, że jednym z warunków uzyskania uprawnień do odszkodowania i zadośćuczynienia za szkodę i krzywdę wyrządzone represjami radzieckich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego jest to, by osoba represjonowana mieszkała w chwili składania wniosku, bądź w chwili śmierci, w Polsce (tak również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2000 r., sygn. akt V KKN 127/00, LEX nr 51088; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 r., sygn. akt IV KK 117/06. OSN 2006/9/86, Biul. SN 2006/8/17). Warunek ten jest spełniony wówczas, gdy represjonowany mieszka obecnie lub mieszkał w chwili śmierci w obecnych granicach Państwa Polskiego, tj. granicach ustalonych dnia 5 lutego 1946 r., chyba, że zgon nastąpił przed tą datą.

W katalogu osób uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie pominięto zatem osoby, których działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – wskutek przesunięcia granic – od 1946 r. była kontynuowana poza terytorium Państwa Polskiego (osoby te nie zmieniły swojego miejsca zamieszkania). Mając na uwadze, że osoby te walczyły na rzecz niepodległości i w następstwie tego poniosły śmierć, niezasadne jest pozostawianie ich poza zakresem analizowanej regulacji. O ile bowiem przesłankę domicylu można uznać za uzasadnioną w stosunku do osób, które były represjonowane i same składają wniosek o odszkodowanie (oznacza to bowiem, że przeżyły owe represje, doczekały odzyskania przez Polskę niepodległości i miały możliwość podjęcia decyzji co do zamieszkania w Polsce (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lipca 2012 r., sygn. akt P 8/11) – o tyle w odniesieniu do osób, które poniosły śmierć wskutek represji władz radzieckich za walkę o niepodległy byt Państwa Polskiego, a mieszkały i zmarły na terenach, które Polska utraciła dopiero w lutym 1946 r. – przesłanka domicylu w chwili śmierci jest nieracjonalna. Skutkuje ona faktycznym i prawnym wykluczeniem możliwości dochodzenia roszczeń przez osoby najbliższe represjonowanych. Trzeba przy tym wziąć pod uwagę,

że represjonowani, pomimo ich więzi z Polską, ze względu na ówczesne realia polityczne, niejednokrotnie nie mieli możliwości zmiany miejsca zamieszkania.

Projektowana ustawa przyznaje zatem uprawnienie do ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie osobom mieszkającym obecnie albo w chwili śmierci na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w granicach z dnia 1 września 1939 r.

W trakcie prac nad nowelizacją dostrzeżono konieczność doprecyzowania występującego na gruncie aktualnie obowiązującej ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (art. 8 ust. 2a i 2b) określenia „terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim”. Wzięto przy tym pod uwagę opinie partnerów społecznych, w tym również stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych, w którym podkreślono, że granice Polski ustalone w Traktacie Ryskim obejmują ziemie współcześnie wchodzące w skład terytoriów Ukrainy i Białorusi, może natomiast powstać wątpliwość, czy ustawodawca, posługując się przytoczonym sformułowaniem miał zamiar uwzględnienia również terytoriów współcześnie należących do Litwy. Przyjęto, że wskazane powyżej wątpliwości zostaną wyeliminowane w przypadku zastąpienia kwestionowanego określenia „granice ustalone w Traktacie Ryskim” sformułowaniem „granice z dnia 1 września 1939 r.”.

Jednocześnie mając na uwadze, że wśród osób uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę zgodnie z art. 8 ust. 2a będą osoby, które nie mają miejsca zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej, projektowana ustawa przewiduje, że sądem właściwym do złożenia przez takie osoby żądania odszkodowania i zadośćuczynienia oraz rozpoznania sprawy będzie Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie.

W projekcie przewidziano standardowy 14-dniowy okres *vacatio legis*.

Oczekiwane skutki społeczne, gospodarcze i finansowe oraz wyniki konsultacji są przedstawione w Ocenie Skutków Regulacji. Nadesłane w ramach konsultacji opinie i uwagi zostały zamieszczone na senackiej stronie internetowej.

Projekt ustawy nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Tytuł projektu: *Ustawa o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego*

Data sporządzenia: 19 lutego 2021 r.

Przedstawiciel wnioskodawcy:
Senator Kazimierz Ujazdowski

Źródło: wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich

Osoby odpowiedzialne za projekt w Biurze Legislacyjnym:
Iwona Kozera-Rytel, główny legislator, tel. 22 694 9338
Marian Fałek, ekspert ds. OSR, tel. 22 694 9082

Nr druku: 187, 187 S, 187 X

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1820) była jedną z pierwszych ustaw uchwalonych przez parlament w wolnej Polsce, przywracających w majestacie prawa część osobom, które o wolną Polskę walczyły i za tę działalność były represjonowane.

Zgodnie z obowiązującym art. 8 ust. 2a przywołanej ustawy osobom represjonowanym przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe przysługuje uprawnienie do ubiegania się o odszkodowanie za poniesioną szkodę lub zadośćuczynienie za doznane krzywdy. Uprawnienie to przysługuje osobom mieszkającym obecnie bądź w chwili śmierci w Polsce, jeżeli były represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności.

Z treści przepisu art. 8 ust. 2a przedmiotowej ustawy wynika, że w katalogu osób uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie pomięto osoby, których działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego rozpoczęła się na terytorium ówczesnej Polski (w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim), jednakże na skutek zmiany granicy wschodniej osoby te mieszkają obecnie bądź zmarły za granicą.

Rzecznik Praw Obywatelskich¹ zwrócił uwagę, że przesłanka domicyliu, o której mowa w art. 8 ust. 2a przedmiotowej ustawy, w odniesieniu do osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, może być uznana za kryterium, które w nieuzasadniony sposób różnicuje sytuację prawną podmiotów charakteryzujących się podobną cechą relewantną.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.

Rekomenduje się projekt ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w którym modyfikuje się przesłankę domicyliu. Zgodnie z projektem ustawy, osoby represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności, które nie mieszkają w Rzeczypospolitej Polskiej lub nie mieszkały w Rzeczypospolitej Polskiej w chwili śmierci, ale mieszkają lub mieszkały w chwili śmierci na ziemiach, które wchodziły w skład Państwa Polskiego (w granicach z dnia 1 września 1939 r.) również będą uprawnione (względnie ich małżonkowie, dzieci, rodzice) do odszkodowania lub zadośćuczynienia za doznane krzywdy.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Z uwagi na cel ustawy – nie dotyczy.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt.

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
osoby represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności, które nie mieszkają w Rzeczypospolitej Polskiej, ale mieszkają na ziemiach, które wchodziły			uprawnienie do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie

¹ Źródło: Pismo RPO z dnia 30.06.2020 r. znak: II.513.17.2014.MM

w skład Państwa Polskiego w granicach z dnia 1 września 1939 r.; małżonkowie, dzieci, rodzice ww. osób represjonowanych, jeżeli osoby represjonowane w chwili śmierci mieszkały na ziemiach, które wchodziły w skład Państwa Polskiego ww. granicach			
sądy okręgowe			rozpatrywanie wniosków o odszkodowanie i zadośćuczynienie
Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie			rozpatrywanie wniosków o odszkodowanie i zadośćuczynienie w przypadku osób, które nie mają miejsca zamieszkania na terytorium Polski

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w dniu 27 listopada 2020 r. został przesłany do zaopiniowania: Ministrowi Spraw Zagranicznych, Ministrowi Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministrowi Sprawiedliwości, Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Zarządowi Głównemu Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych, I Zastępcy Prokuratora Generalnego Prokuratorowi Krajowemu, Urzędowi do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Sądowi Najwyższemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Krajowej Radzie Radców Prawnych i Naczelnej Radzie Adwokackiej. Termin przekazania opinii wyznaczono do dnia 10 grudnia 2020 r.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu stoi na stanowisku, że kwestia okresu represji, wynikająca z aktualnie obowiązujących przepisów, wymaga pogłębionej analizy historycznej i prawnej. Odnosząc się do miejsca represji, Instytut stwierdził, że zróżnicowanie sytuacji osób represjonowanych w zależności od ich miejsca śmierci, a nie na przykład ostatniego miejsca zamieszkania, może spotkać się z krytyczną oceną społeczną ze względu na naruszenie zasady sprawiedliwości społecznej, równości wobec prawa oraz zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. W opinii wskazano także, że w pewnej liczbie przypadków określenie „działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”, występujące na gruncie obowiązującej ustawy, może stać się przedmiotem problemów interpretacyjnych. Ponadto poddano pod rozagę dostosowanie brzmienia przepisów dotyczących właściwości sądu w przypadku osób, których miejsce zamieszkania znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych stwierdził, że przygotowana nowelizacja ustawy modyfikuje wyłącznie obowiązującą przesłankę miejsca śmierci osoby represjonowanej, istotną dla powstania prawa do odszkodowania, co nie jest rozwiązaniem wystarczającym z punktu widzenia zgodności nowelizowanego przepisu z art. 32 Konstytucji. W opinii uznano za zasadne poszerzenie kręgu uprawnionych do odszkodowania i zadośćuczynienia o członków rodziny osoby represjonowanej, jeżeli śmierć takiej osoby nastąpiła w okresie doznawania represji, w obecnych granicach Polski lub w granicach ZSRR w czasie jego istnienia.

Minister Spraw Zagranicznych stwierdził, że projektowana nowelizacja zasługuje na poparcie. Przyznanie uprawnienia do ubiegania się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie za doznane krzywdy osobom represjonowanym przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, które nie mieszkają w Polsce lub nie mieszkały w Polsce w chwili śmierci, ale mieszkają lub mieszkały w chwili śmierci na ziemiach, które na mocy postanowień Traktatu Ryskiego wchodziły w skład Państwa Polskiego, w ocenie Ministra, realizuje konstytucyjne zasady równości oraz zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa. Co do zasady w prawie międzynarodowym nie przewiduje się regulacji prawnych uniemożliwiających przyznanie obywatelowi innego państwa odszkodowania i zadośćuczynienia określonych w art. 8 ust. 1 ustawy. Istotną kwestią w tym kontekście jest konieczność respektowania reguł prawa międzynarodowego i wynikającej z nich suwerenności aktów władzy obcego państwa. Kwestia ta odzwierciedlona jest w ustawie w art. 8 ust. 2b, który wyznacza datę graniczną działań, za które mogą przysługiwać świadczenia, wskazując datę 5 lutego 1946 r., kiedy terytorium, na którym prowadzona była działalność, stało się formalnie częścią ZSRR.

Jednocześnie Minister Spraw Zagranicznych zwrócił uwagę, że istnieje pewne prawdopodobieństwo wykorzystania projektowanych regulacji przeciwko interesom RP lub bezpośrednio przeciwko potencjalnym beneficjentom świadczeń. W kręgu osób uprawnionych do ubiegania się o świadczenie będą, bowiem obywatele innych państw (np. Białorusi), a upamiętnienie ich działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w latach 1939–1946 (bądź działalności ich przodków) może stanowić przedmiot różnorodnych kontrowersyjnych interpretacji, w szczególności dokonywanych przez skrajne ugrupowania działające na terenie tych państw. Dlatego też kwestia wypłaty świadczeń przewidzianych w ustawie

na rzecz obywateli państw obcych może stanowić przedmiot upolitycznienia, a w skrajnych przypadkach może stanowić podstawę odpowiedzialności karnej. Zakładając jednak racjonalność działań władz publicznych państw trzecich, można przyjąć, że proponowana zmiana ustawy raczej nie będzie miała zasadniczych skutków w relacjach z tymi państwami, ponieważ dotyczy indywidualnych postępowań o charakterze odszkodowawczym prowadzonych na wniosek osób fizycznych.

Minister Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej stwierdził, że z uwagi na trudności związane z brakiem danych, co do liczby osób uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie projektowanej regulacji, jak również co do wysokości przyznawanych odszkodowań, które będą wynikiem rozstrzygnięć sądu, nie może pozytywnie zaopiniować projektu ustawy. Ponadto wskazał, że w ustawie budżetowej na 2021 rok nie zabezpieczono dodatkowych środków na ten cel.

Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że projekt zasługuje na poparcie i dalsze procedowanie.

Sąd Najwyższy, I zastępca Prokuratora Generalnego oraz Helsińska Fundacja Praw Człowieka nie zgłosili uwag do projektu.

W dniu 29 stycznia 2021 r. Komisja Ustawodawcza oraz Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, na wspólnym posiedzeniu, przyjęły projekt ustawy z poprawką zmierzającą do określenia właściwości sądu w przypadku, gdy osoba uprawniona nie ma miejsca zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Sądem właściwym w takiej sytuacji będzie Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie.

W dniu 19 lutego 2021 r. Senat przyjął poprawkę uściślającą, że o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie nowelizowanej ustawy będą mogły ubiegać się osoby represjonowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w granicach z dnia 1 września 1939 r., modyfikując tym samym nieprecyzyjne sformułowanie „terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim”.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z 2021 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)
Dochody ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wydatki ogółem	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Saldo ogółem	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Źródła finansowania	skutki finansowe dla budżetu państwa w części 15 Sądy powszechne
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	<p>Projektowana ustawa będzie oddziaływała na sektor finansów publicznych, tzn. spowoduje wzrost wydatków budżetu państwa. Przyjmując poniżej opisane założenia, można wnioskować, że proponowane rozwiązania mogą wiązać się z koniecznością poniesienia przez budżet państwa wydatków w wysokości ok. 1 mld zł. Uwzględniając informacje zamieszczone w publikacji Sądu Najwyższego nt. długości rozpatrywania spraw przez sądy można zakładać, że wydatki te rozłożyłyby się na wiele lat.</p> <p><u>Założenia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 40 tys. – liczba osób, które będą uprawnione do ubiegania się na podstawie przedmiotowej ustawy o odszkodowanie i zadośćuczynienie <p>Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu podkreślił, że obecny stan badań prowadzonych zarówno przez polskich, jak i rosyjskich, białoruskich oraz litewskich badaczy nie pozwala na jednoznaczne określenie liczby represjonowanych na ziemiach wschodnich II RP za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Wedle informacji przedstawionych przez Instytut:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ najbardziej dokładne dane dotyczą członków szeroko rozumianej polskiej konspiracji i podziemia niepodległościowego, które aktywnie działały na tzw. Kresach w latach 1944–1947; wedle nieraz mocno różniących się szacunków i danych w ramach akcji skierowanej przeciwko polskiemu podziemiu sowieckie organy aresztowały na terenach II RP ok. 16 tys. żołnierzy członków podziemia niepodległościowego, a łączna liczba represjonowanych wynosi od 30 do 40 tys. osób, ✓ nieco inne dane wynikają natomiast z informacji MSW ZSRR z 1947 r., z których wynika, że łączna liczba aresztowanych Polaków i mobilizowanych do tzw. batalionów pracy oraz wywiezionych w głąb ZSRR wynosiła ok. 48 tys. osób.

- średnia wysokość zasądzanych kwot w latach 1991–2007 ulegała systematycznemu zwiększeniu z 11 204 zł w 1992 r. do 27 476 zł w 2007 r.²
- nie wszystkie osoby zrehabilitowane zgłaszały żądania odszkodowania i zadośćuczynienia; liczba ta odpowiadała ok. 86,7% spraw zakończonych uwzględnieniem w pełni lub w części wniosku o stwierdzenie nieważności orzeczenia³.

Represje za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego dotknęły dużą liczbę osób, które mieszkały na ziemiach wchodzących w skład Państwa Polskiego (w granicach z dnia 1 września 1939 r.). W związku z tym należy oczekiwać, że wydatki, jakie budżet państwa będzie musiał ponieść, aby wypłacić uprawnionym osobom odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę mogą być wysokie. Łączna kwota wydatków z tego tytułu będzie zależała od liczby przyznanych odszkodowań i wysokości zasądzonych kwot. Trudno wiarygodnie oszacować wydatki budżetu państwa z tytułu przedmiotowej regulacji z następujących powodów:

- dane nt. liczby osób represjonowanych są niedokładne, a w konsekwencji trudno określić potencjalną liczbę osób, które będą uprawnione do złożenia wniosku,
- wnioski do sądu będą mogły składać osoby, które są obywatelami innego państwa i nie mieszkają w Polsce; skłonność do wszczynania postępowań sądowych przed polskimi sądami w przypadku tej grupy osób jest inna niż w przypadku Polaków zamieszkałych w kraju, w związku, z czym nie da się określić potencjalnej liczby wniosków,
- wysokość przyznawanego odszkodowania będzie za każdym razem wynikała z konkretnego rozstrzygnięcia sądu i prawdopodobnie wartość ta będzie ulegała zwiększeniu w miarę upływu czasu, wobec czego nie sposób określić, na jakim poziomie kształtować się będzie przeciętna wysokość odszkodowania.

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodziny, obywateli i gospodarstwa domowe.

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2021 r.)	duże przedsiębiorstwa	0	0	0	0	0	0	0
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0	0	0	0	0	0	0
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Brak wpływu.						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	Brak wpływu na sektor gospodarstw domowych. Wypłata odszkodowań i zadośćuczynień z tytułu wniosków składanych przez członków rodzin osób represjonowanych przez radzieckie organy ścigania i wymiar sprawiedliwości lub organy pozasądowe za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności nastąpi na rzecz osób, które nie mieszkają w Polsce.						

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu.

Brak wpływu.

9. Wpływ na rynek pracy.

Brak wpływu.

10. Wpływ na pozostałe obszary.

² Źródło: publikacja Sądu Najwyższego pt.: *Rehabilitacja osób represjonowanych w latach 1944-1956 za działalność na rzecz niepodległości Polski w praktyce sądów warszawskich*; Maria Stanowska.

³ j.w.

- środowisko naturalne
 sytuacja i rozwój regionalny
 inne: polityka zagraniczna

- demografia
 mienie państwowe

- informatyzacja
 zdrowie

Przedmiotowa ustawa będzie oddziaływała na obywateli innych państw, kwestia ta została szczegółowo przedstawiona w opinii Ministra Spraw Zagranicznych.

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Projektowane przepisy wejdą w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia ustawy.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Projektowana ustawa powinna podlegać ewaluacji po upływie 3 lat obowiązywania. Proponuje się zastosować następujące wskaźniki:

- liczba wniosków złożonych przez uprawnione osoby,
- liczba wniosków uwzględnionych przez sądy,
- kwota wypłaconych odszkodowań i zadośćuczynień.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

Dane statystyczne nt. prawomocnie zasądzonych odszkodowań i zadośćuczynień w latach 1991–2007 w następstwie stwierdzenia nieważności

Dane statystyczne nt. prawomocnie zasądzonych odszkodowań i zadośćuczynień w latach 1991–2007 w następstwie stwierdzenia nieważności

Z danych zamieszczonych w publikacji Sądu Najwyższego pt.: *Rehabilitacja osób represjonowanych w latach 1944-1956 za działalność na rzecz niepodległości Polski w praktyce sądów warszawskich* wynika, że:

- średnia wysokość zasądzanych kwot w latach 1991–2007 ulegała systematycznemu zwiększeniu z 11 204 zł w 1992 r. do 27 476 zł w 2007 r.,
- nie wszystkie osoby zrehabilitowane (względnie ich małżonkowie, dzieci lub rodzice) zgłaszały żądania odszkodowania i zadośćuczynienia; liczba ta odpowiadała ok. 86,7% spraw zakończonych uwzględnieniem w pełni lub w części wniosku o stwierdzenie nieważności orzeczenia.

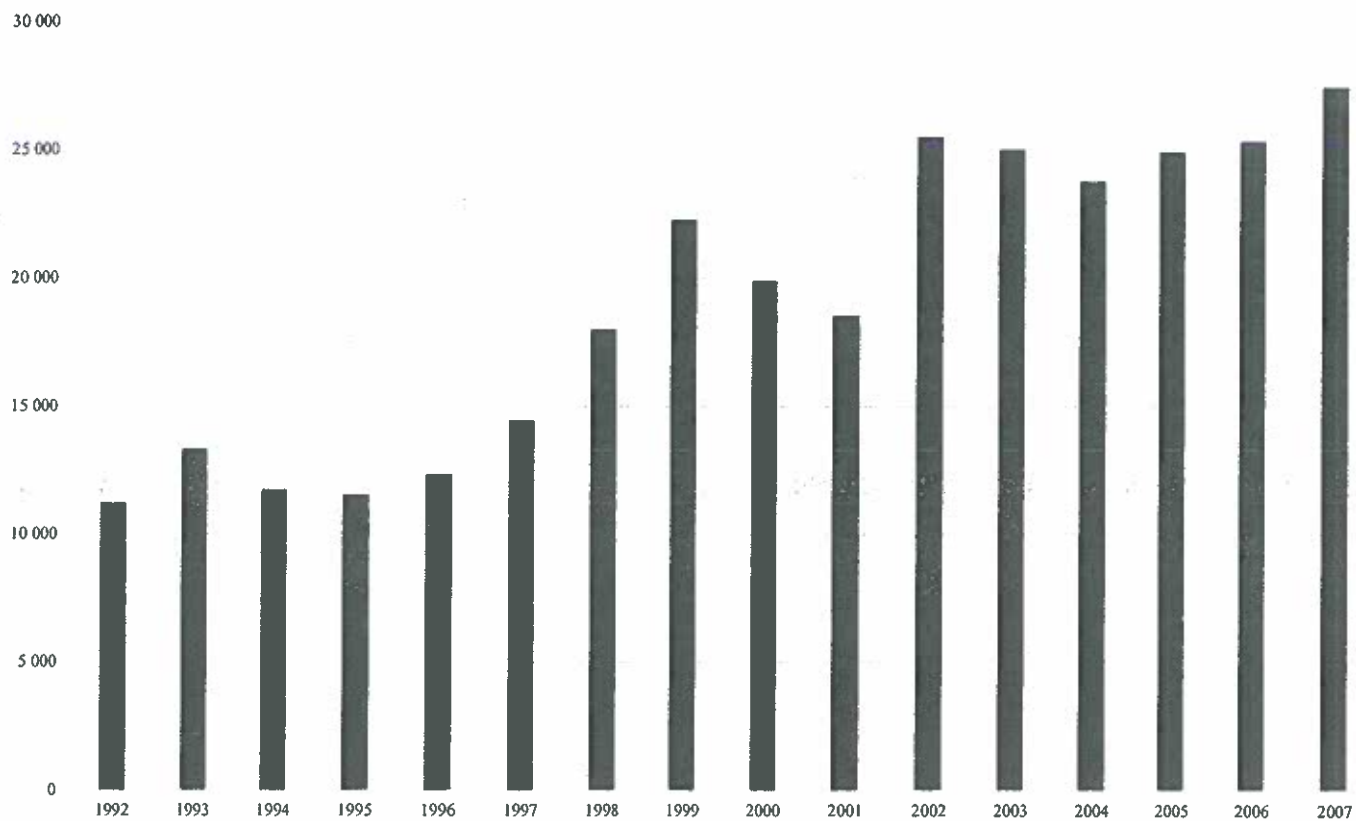
Tabel nr 1: Prawomocnie zasądzone odszkodowania i zadośćuczynienia w następstwie stwierdzenia nieważności w latach 1991–2007.

Rok	Liczba osób	Łączna wysokość zasądzonych kwot [zł]	Średnia wysokość zasądzonych kwot [zł]
1991	-	4 570 397	-
1992	3 923	43 951 878	11 204
1993	6 614	88 195 610	13 335
1994	7 538	88 481 588	11 738
1995	7 546	87 039 191	11 534
1996	7 269	89 714 833	12 342
1997	6 453	93 310 625	14 460
1998	6 270	112 914 844	18 009
1999	6 800	151 505 642	22 280
2000	5 060	100 552 911	19 872
2001	3 625	67 262 712	18 555
2002	1 992	50 805 193	25 505
2003	1 522	38 076 477	25 017
2004	1 596	37 952 091	23 780
2005	1 001	24 950 364	24 925
2006	511	12 959 833	25 362
2007	340	9 341 712	27 476
Razem	68 060	1 101 585 901	16 186

Źródło: Sąd Najwyższy; Studia i analizy Sądu Najwyższego; materiały naukowe, Maria Stanowska publikacja pt.: *„Rehabilitacja osób represjonowanych w latach 1944-1956 za działalność na rzecz niepodległości Polski w praktyce sądów warszawskich”*.

Wykres nr 1: Kształtowanie się średniej wysokości zasądzanych w latach 1991–2007 kwot odszkodowań i zadośćuczynień w następstwie stwierdzenia nieważności.

Średnia wysokość zasądzonych kwot
[zł]

Źródło: Sąd Najwyższy; Studia i analizy Sądu Najwyższego; materiały naukowe, Maria Stanowska publikacja pt.: *Rehabilitacja osób represjonowanych w latach 1944-1956 za działalność na rzecz niepodległości Polski w praktyce sądów warszawskich.*

